

BLAISE CENDRARS

Yolculuk Notları

Çeviri: SİNAN FİŞEK

2.
BASKI

BLAISE CENDRARS

Yolculuk
Notları

Can Yayınları 1920

© 1937-1963-2001-2005, Éditions Denoël

© 1961, Mirian Cendrars

© 2011, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Claude Leroy tarafından yayına hazırlanan Blaise Cendrars'ın "Tout autour d'aujourd'hui" adlı tüm eserlerinin 1. cildinden derlenmiştir.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2011

2. basım: Haziran 2011

Bu kitabın 2. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com / PHILIPP-G

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

ISBN 978-975-07-1230-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

BLAISE CENDRARS

Yolculuk Notları

Ŗiir

Fransızca aslından eviren

Sinan FiŖek

Asıl adı Frédéric Sauser olan BLAISE CENDRARS, 1887'de İsviçre'de doğdu. Genç yaşında Avrupa'yı, Amerika'yı, Devrim öncesi Rusyası'nı gezdi. Fransız Yabancı Lejyonu'na gönüllü yazılarak katıldığı Birinci Dünya Savaşı'nda, 1915'te, sağ kolunu kaybetti; bu, serüven dolu bir hayat sürmesine engel olmadı. Şiir, roman, anı yazdı, çağının öncü edebiyatçılarından sayıldı. 1961'de Paris'te öldü.

SİNAN FİŞEK, 1969'dan beri gazetecilik yapıyor, çevirileri 1967 yılından beri yayımlanıyor.

Bu defter
Sao Paulo'daki yakın dostlarım
Paolo PRADO,
Mario Andrade, Serge Millet
Tacito de Almeida, Couto de Barros,
Rubens de Moraes, Luiz Aranhas,
Oswaldo de Andrade, Yan
ve
Rio de Janeiro'lu dostlar
Graça ARANHA
Sergia Buarne de Hollanda, Prudente
de Moraes, Guillermo de Almeida, Ronald
de Carvalho, Americo Facó'ya
ve
unutulmaması gereken, benzersiz ve sevgili
Leopold de FREITAS'a
adanmıştır.

İçindekiler

Önsöz	17
I. FORMOZA	19
19.40 Ekspresinde	21
Uyanış	23
Gökten ve Denizden Daha Güzelsin	24
Mektup	26
Ay Işığı	27
La Pallice	28
Bilbao	29
La Corunha	30
Villa Garcia	31
Porto Leixoes	32
Portekiz Kıyılarında	33
Dakar Yolunda	34
35° 57' Kuzey Enlem 15° 16' Batı Boylam	35
Fuerteventura Adası Açıklarında	36
Formoza Gemisinde	37
Okyanus-Mektubu	39
Rio de l'Ouro Açıklarında	40
Ufukta Cap Blanc	41

Dakar	42
Gorée	43
Yumurtanın Yapayı	44
Bubular	45
Bijou-Concert	47
Leş Kuşları	48
Dönence Bölgesinde	49
Ornitiknit	50
Maviler	51
Günbatımları	52
Yıldızlı Geceler	53
Beyaz Takım Elbise	54
6 No.lu Kamara	55
Bagaj	56
Avcı	58
Ekvator	59
Çizgiyi Geçerken	60
Yüzüyorum	61
S. Fernando de Noronha	62
Amaralina	63
Balinalar	64
Pazar	65
Karalar	66
Pedro Alvarez Cabral	67
Kara	68
Yumurtalar	69
Kelebek	70
Rio de Janeiro	71
Limanda	72

İskele	73
Ziyafet	74
Güzel Bir Akşam	75
Denizde Gece	76
Paris	77
Şafak	78
Adalar	79
Santos'a Varış	80
İskelede	81
Sancakta	82
Yaşam	83
Guaruja Kumsalı	84
Muz Bahçesi	85
Mictorio	86
Bastille'in Kenefleri	87
Sao Paulo Railway Co.	88
Manzara	89
Trende	90
Paranapiaçaba	91
Telgraf Hattı	92
Geçitler	93
Vadinin Yüzü	94
Piratinga	95
Botanik	96
Cehalet	97
Sao Paulo	98
II. SAO PAULO	99
Ayakta	101
Şehir Uyanıyor	102

Elektrikli Klaksonlar	103
Kızartma Menüü	104
Manzara	105
Aziz Pavlus	106
III	107
Gidiş	109
İskelede	110
Kamara 2	111
Sofrada	112
Gecikme	113
Uyanış	114
Esinti	115
Rio de Janeiro	116
Şehirde Yemek	117
Sabahlar Benim	118
Yazmak	119
Niyet Kötü	120
Smokin	121
Gece Oluyor	122
Olaysız Bir Yolculuk	123
Sıcak	124
Frie Burnu	125
Tebdilim Ayyuka Çıkıyor	126
Dadılar ve Spor	127
Tehlikeli Hayat	128
Daktilo Yanlışları	129
Bir Gün Gelecek	130
Günbatımı	131
Bahia	132

Hic Haec Hoc	133
Pernambuco	134
Adrienne Lecouvreur ve Cocteau	135
Sıcak	136
Köpekbalıkları	137
Güverte Arası	138
Bir Çizgi	139
Marangoz	140
Ben Demiştim	141
Kristof Kolomb	142
Gülmek	143
Kaptan Hoş Bir Adam	144
Fernando de Noronha	145
Mağara	146
Doruk	147
Kumsal	148
Mapus	149
Uygarlık	150
Yolcular	151
Mavi Kuş	152
Niçin	153
Kuşlar	154
Jangada	155
Dümen Suyu	156
Balo	157
Adımsayar	158
Niçin Yazıyorum?	159

Önsöz

Yolculuk Notları şöyle bitiyor:

NİÇİN YAZIYORUM?

Çünkü...

Çünkü, diyor Blaise Cendrars, Philippe Soupault'yla bir konuşmasında, “Şiiri önce yaşamak gerek - yazılması fazlalıktır.”

Başka bir yerde de şöyle diyor: “Yazarlığım bir meslek değildir; yaşamak bir meslek değildir.”

Nice çağdaşı edebiyatçıyı etkileyen, Apollinaire'den Dos Passos'a, Cocteau'den Henry Miller'a birçok sanatçının yakın dostu Cendrars, sanatsal hareketliliğin en yoğun olduğu bir dönemde yazmaya başlamasına ve yazarlık serüveni yarım yüzyılı kapsamasına rağmen hiçbir akıma girmemiş, hep *avant-garde* şairlerden sayıldığı halde fütürizmi, dadaizmi, sürrealizmi reddetmiş, bütün “izm”leri ve getirdikleri kaçınılmaz hizipleşmeleri “çocukça (...) bir kafa karışıklığı” saymıştır.

Blaise Cendrars, 1887'de İsviçre'de, Neuchâtel kantonunun La-Chaux-de-Fonds köyünde Frédéric Sauser olarak doğdu. Çocukluğu başarısız bir işadamı olan babasının peşinde Avrupa'yı dolaşmakla geçti, okulda kendisi de başarısız olunca çarlık Rusyasında saatçilik ve kuyumculuk yapan bir tanıdığın yanına çırak verildi ve gezginlik tutkusu ilk gençlik yıllarında içine yerleşmiş oldu. 1911'de, New York'tayken, ömrünü edebiyata adamaya karar verdi ve orada yazdığı, ertesi yıl yayım-

lanan ilk uzun şiiri “Paskalya” ile yazın dünyasına dikkat çeken bir giriş yaptı.

1924’te yayımlanan *Yolculuk Notları* da son şiir kitabı oldu. Bu on iki yıllık şiir serüveninin başlarında da –1915’te– hayatının belki en önemli olayı meydana geldi: Fransız Yabancı Lejyonu’na gönüllü yazılarak katıldığı Birinci Dünya Savaşı sırasında, Champagne bölgesindeki Navarin Çiftliği mevkiindeki şiddetli çatışmalar sırasında bir obüs sağ kolunu koparttı. Ama yılmadı, sol eliyle yazmayı öğrendi, aradan ancak bir yıl geçtikten sonra da (Fransız vatandaşı olduğu 1916 yılında) “Luxembourg’daki Savaş” kitabı yayımlandı.

“Şiir yazan el”in kaybı yer yer karşımıza çıkacaktır bu kitapta – “Benim yıldızım” dediği, mitolojinin acımasız avcısı Orion’un adını taşıyan takımyıldızından söz eden “Avcı” şiirinde; daha ileride, gemiye gelen “el kadar” kelebek imgesinde; “Hic Haec Hoc” şiirindeki kahkahaya konu olan “ayak kadar (...) Bahia eli”nde (nazara karşı, tahtadan, başparmağın işaret ve ortaparmaklar arasından çıktığı yumruk heykelciği) vb.

Bütün şiir kitapları birbirinden farklıdır Cendrars’ın; sanki her yeni kitap bir öncekiyle olan bütün köprüleri atar. “Seviyorsan gitmek gerek” diyen, ömrü boyunca “serseriliği”yle övünen Cendrars, yine de, bu yol şiirlerinde, çektiği hasreti ve özlemleri gizlemez. Gittiği egzotik yerler bazen ona doğduğu coğrafyayı, Lemman Gölü’nü, Como Gölü’nü anımsatır. Bir de vazgeçemediği, en çok sevdiği şehir olan, “Tek kuleli kent” dediği Paris çıkar sıklıkla karşımıza; unutamadığı dostları da: “Paris” şiirinde sözünü ettiği çok yönlü sanatçı Jean (Cocteau), besteci Erik (Satie), ressamlar Fernand (Légér) ve Francis (Picabia), oyuncu Marcel (Lévesque) ve film yönetmeni Abel (Gance)... en çok da hayatının kadını, âşık olduktan otuz iki yıl sonra evleneceği ve ölene kadar ayrılmayacağı Raymone belli eder varlığını.

Bir söyleşisinde “Dostlarıma gönderdiğim kartpostallar” diye nitelediği *Yolculuk Notları*’nın, noktalama işaretlerinin yokluğuna rağmen göreceli olarak kolay okunan, neredeyse röportajı andıran biçemi, Cendrars’ın, yazın yolculuğunun bir sonraki aşamasına –Brezilya dönüşü birkaç hafta içinde, neredeyse bir çırpıda yazıverdiği “Altın”la başlayan– serüven romanı yazarlığına yapacağı zahmetsiz geçişi haber verir gibidir.

I. FORMOZA

19.40 EKSPRESİNDE

Yıllardır trene binmemiştim
Arabayla gezdim
Uçakla
Deniz yolculuğu yaptım ve gene yapacağım hem daha
uzun

İşte gene bu akşam bir zamanlar çok yakından tanıdığım
demiryolu sesleri sarıyor çevremi
Ve galiba eskisinden daha iyi anlıyorum onları

Yemekli vagon
Dışarısı seçilmiyor
Zifiri bir gece
Çeyrek ay kıvıldamıyor bakınca
Ama trenin bir solunda, bir sağında

Ekspres saatte 110'la gidiyor
Hiçbir şey görmüyorum
Kulak zarlarını titreten - soldakini ağrıtıyor zaten - bu
sağır edici tantana taş bir duvarın geçişi
Sonra madeni bir köprünün şelalesi
Makasların aksak sazı bir garın şamarı öfkeli bir
tünelin çeneye çift kroşesi
Tren sel yüzünden yavaşlayınca kuleden boşalan suyun
sesi işitiliyor ve bulaşık ve fren gürültüleri arasında
yüz tonluğun öfkeli pistonları

Le Havre otobüs asansör

Otel odasının jaluzilerini açıyorum
Rıhtıma doklara ve yıldızlı bir gecenin muazzam soğuk
ışığına eğiliyorum
Gıdıklanan bir kadın kıkırdıyor iskelede
Sonsuz bir zincir öksürüyor inliyor çalışıyor

Penceremi bu çiftlik seslerine açıp uyuyorum
Köydeymişim gibi

UYANIŞ

Pencereler açık uyurum hep
Yalnızların uykusuyla uyudum
Buharlı ve hava basınçlı canavar düdüklüleri
uyandıramadı

Bu sabah pencereden sarktım
Baktım
Gökyüzü
Deniz
1911'de New York'tan geldiğimde indiğim iskele
Pilotaj kulübesi
Ve
Solda
Doğan güne karşı dumanlar bacalar vinçler neonlar

İlk tramvay titriyor buz gibi şafakta
Oysa bana çok sıcak geliyor
Elveda Paris
Merhaba güneş

GÖKTEN VE DENİZDEN DAHA GÜZELSİN

Seviyorsan gitmek gerek
Karını terk et çocuğunu terk et
Kadın erkek dostunu terk et
Kadın erkek yârini terk et
Seviyorsan gitmek gerek

Kadın erkek zencilerle dolu dünya
Kadınlarla erkeklerle erkeklerle kadınlarla
Şu güzel mağazalara bak
Şu faytona şu adama şu kadına şu faytona
Şu güzelim mallara bak

Hava var rüzgâr var
Dağlar su gökyüzü toprak
Çocuklar hayvanlar
Otlar ve kömür topraktan fışkıran

Satmayı öğren satın almayı yeniden satmayı
Ver al ver al
Seviyorsan bilmek gerek
Şarkı söylemeyi koşmayı yemeyi içmeyi
Islık çalmayı
Ve çalışmayı öğrenmeyi bilmek gerek

Seviyorsan gitmek gerek
Sırıtıp ağlaşma
İki meme arasına sığınma
Soluk al git yürü bas git

Banyomu yapıyorum ve bakıyorum
O tanıdık ağzı görüyorum
Eli bacağı O gözü
Banyomu yapıyorum ve bakıyorum

Dünya âlem hâlâ orada
Hayat hayret verici şeylerle dolu
Eczaneden çıkıyorum
Baskülden yeni inmişim
80 kilo çekiyorum
Seni seviyorum

MEKTUP

Bana mektup yazarsan dedin
Her şeyi daktiloyla yazma
Elinden bir satır ekle
Bir sözcük ufacak bir şey önemsiz
Evet evet evet evet evet evet evet evet

Oysa Remington'um ne güzel
Onu çok seviyorum ve çok iyi çalışıyor
Yazım temiz ve okunaklı
Daktiloyla yazanın ben olduğum belli oluyor

Yapmasını bir benim bildiğim boşluklar var
Bak sayfam göze ne güzel görünüyor
Oysa gönlünü hoş edeyim diye
Bir iki sözcük ekliyorum dolmakalemle
Bir de mürekkepten koca bir leke
Okuyamayasın diye

AY IŒIĐI

Yalpa gidiyoruz yalpa vapurda
Ay halkalar çiziyor ay suda
Direk gökte halkalar çiziyor
Yıldızları gösteriyor parmağıyla

Genç bir kız Arjantinli küpeŒteye yaslanmış
Fransa kıyılarını çizem fenerlere bakıyor Paris'i dölşlölüyor
Yeni tanıdđđ ama Œimdiden özledđđ Paris'i dölşlölüyor
Bu sabit çift renkli dölne dölne bir sölne bir yanan
ıŒıklar ona Büyük Bulvarlar'a bakan otel
penceresinden gördüklerini anımsatıyor ve ona
yine kavuŒacakları sölzünü veriyor
Fransa'ya dölne yakında Paris'te yaŒamayı dölşlölüyor
Daktilomun takırtısı dölşünü tamamlamasına engel
oluyor.
Canım daktilom her satırın sonunda öter ve bir caz
kadar seridir
Canım daktilom dölş görmeme engeldir hem iskelede
hem sancakta
Ama bir dölşünceyi sonuna dek götürememi sađlar
Kendi dölşünceyi

LA PALLICE

La Pallice ve Ré Adası suya oturtulup boyanmış
Özenle
Montparnasse Garı dolaylarındaki o küçük Breton
bistrolarının kepenkleri gibi
Ya da Madeleine Bulvarındaki o elleri doğuştan
düğümlü dirsekleriyle resim yapıp tavşan
dudağıyla yalakalıklar yumurtlayan kadife giysili
kıllı kötü ressamın iğrenç suluboyaları gibi
La Pallice dediğin laf ebelikleri

*Yolculukların, serüvenlerin,
özgürlüğün şairi
Blaise Cendrars, çağdaşlarını
derinden etkilemiştir.*

NIÇİN YAZIYORUM?

Çünkü...

Çünkü: "Şiiri önce yaşamak gerek - yazılması fazlalıktır."

Çünkü: "Yazarlığım bir meslek değildir; yaşamak bir meslek değildir."

Böyle der, yirminci yüzyıl şiirinin öncülerinden, İsviçre doğumlu Fransız Blaise Cendrars.

Gönüllü olarak gittiği Birinci Dünya Savaşı'nda sağ kolunu kaybedince daha büyük bir inatla yaşama ve yazına sarılan, şiir dışında roman, anı ve oyunlar da yazan Cendrars'ın, "Dostlarıma gönderdiğim kartpostallar" diye nitelediği, 1924'te yayımlandığında büyük polemiklere yol açan son şiir kitabının tamamı, Sinan Fişek'in çevirisiyle ilk kez Can Yayınları'nda.

"Seviyorsan gitmek gerek
Karını terk et çocuğunu terk et
Kadın erkek dostunu terk et
Kadın erkek yârini terk et
Seviyorsan gitmek gerek"

